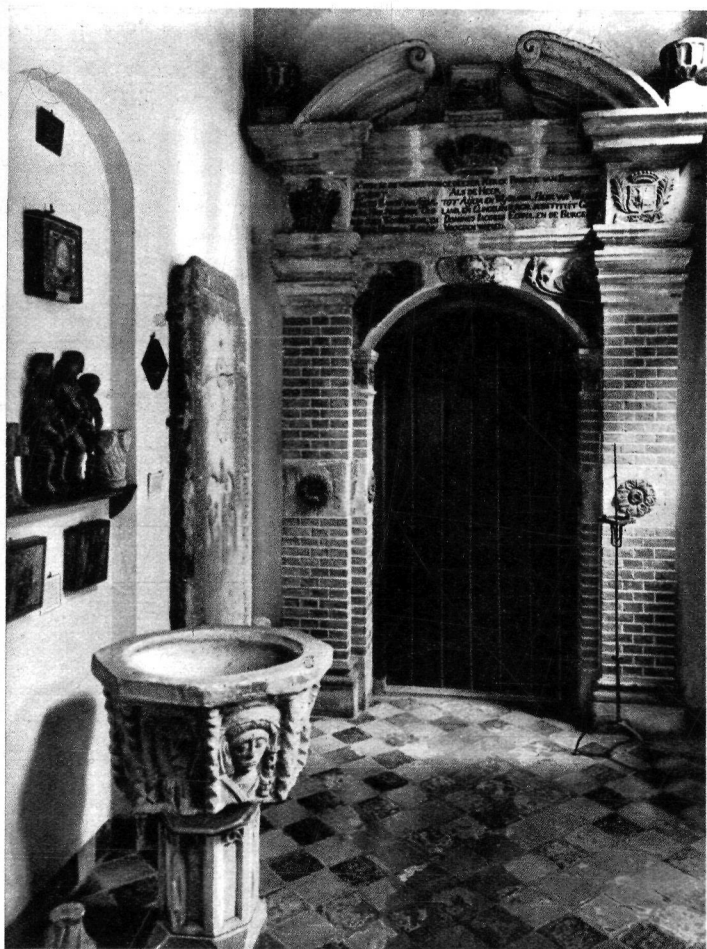

Nanne Ottema DE LEEUWARDER MUSEA

Oud poortje en Dooppont in het Friesch Museum.

HET FRIESCH MUSEUM

HET doel van het Friesch Museum is de geschiedenis van het Friesche land en van het Friesche volk zoo volledig mogelijk te laten zien. Door de gelukkige omstandigheid, dat het in 1827 opgerichte Friesch Genootschap bij zijn 50-jarig jubileum in 1877 een jubileumtentoonstelling kon organiseeren, was de toen reeds bestaande oudheidkundige verzameling in één slag uitgegroeid tot een van de volledigste provinciale musea in ons land.

De omstandigheden waren daartoe buitengewoon gunstig. De Koning stelde het Oude Paleis der Friesche Stadhouders ter beschikking van zijn Gouverneur en daardoor was tijdelijk een gebouw beschikbaar, dat zich niet alleen door traditie, doch ook door inrichting bij uitstek leende voor een groot opgezette tentoonstelling. De Koning ging voor door het schenken van een buitengewoon waardevolle verzameling van portretten van zijn voorouders de Friesche Stadhouders, en de Friezen bleven niet achterwege, zoodat misschien wel de helft van wat eerst tijdelijk was uitgeleend, blijvend werd afgestaan. Bovendien was het succes zoo groot, dat een

groote som gelds werd overgewonnen en een oude patriciërs-woning in de Friesche hoofdstad kon worden aangekocht. Het Friesch Museum was niet alleen geboren, doch plotseling geheel volwassen ter wereld gekomen.

En toen dit eenmaal had plaats gevonden, kon dit middelpunt van het oude Friesland gemakkelijk worden uitgebreid en begon de jaarlijksche stroom van aanwinsten, die nu ook al weer meer dan 50 jaren heeft aangehouden, de oorspronkelijke collectie te completeren. Als men nu bedenkt, dat deze aanwinsten door elkaar meerdere honderden voorwerpen per jaar hebben beloopt en dat enkele jaren geheele collecties van eenige duizenden stuks werden verkregen, dan kan men zich een klein denkbeeld vormen hoezeer het Friesch

Fraaie collectie voorwerpen, in edel metaal gedreven, afkomstig van dr. Popta, die ook het mooie buiten de Popta of Heringa State te Marssum heeft nagelaten.

Een der vijf kamers, aan het Friesch Museum geschonken door wijlen den Frieschen kunstschilder Bisschop — een fraaie woonkamer, met in de vitrines de oude Friesche en Hindelooper kleederdracht.

Museum, sindsdien uitgebouwd tot een 40-tal grootere en kleinere expositie-ruimten, een volledig beeld van de oude Friesche Cultuur en beschaving moet geven, en welke groote „Fundgrube” de groote kelders, zolders en andere depôtruimten op dat gebied wel moeten omvatten. De hierbij gegeven afbeeldingen geven een greep uit het vele wat hier te zien en te genieten valt.

Chronologisch hadden wij moeten aanvangen met de vertrekken, respectievelijk gewijd aan den ouden steenen bronstijd, toen Friesland alleen nog maar op de hoogere zandgronden bewoonbaar was en met de terpen-beschaving, tusschen plus minus 200 vóór tot plus minus 1000 jaar na Christus en gedurende welke de over de geheele Friesche Klei verspreide grootere en kleinere terpen bewoond waren. De achtereenvolgens hier optredende Romeinsche, Saksische, Merovingische, Karolingische en Skandinavische cultuur-invloeden worden daar door dikwijls zeer fraaie en kunstzinnige voorwerpen geïllustreerd.

't Spreekt wel vanzelf dat de tijd der vroege middeleeuwen, die ook voor de beschrijving der Friesche Middeleeuwen de meest duistere tijd is, ook in het Friesch Museum slechts fragmentarisch vertegenwoordigd is. Toch ben ik overtuigd, dat de speurder, die daarvoor lust, geschiktheid en tijd heeft, in de verzamelingen, misschien wel het meest in de depôtcollecties, nog menig voorwerp zal kunnen vinden, dat hem de daarop inwerkende buitenlandsche cultuurstroomingen kan verklaren. Enkele schetsen op dit gebied heb ik in een van de laatst verschenen deelen van de Vrije Fries, de ook reeds 100 jaren bestaande publicatie van het Friesch Genootschap, gegeven. Daarmee is echter de groote Fundgrube voor de Friesche Middeleeuwsche geschiedenis allerminst uitgeput, doch nauwelijks nog maar aangesneden.

Onze eerste afbeelding geeft enkele voorwerpen uit de van de twaalfde tot de zestiende eeuw in Friesland optredende kloosterbeschaving. Enkele grafstenen, geïncrusteerde tegels, een Gothisch doopvont en een gebeeldhouwde houten bespotting van Christus.

Het oude kerkpoortje op den achtergrond, met zijn wapens van oude Friesche families, is reeds 17e-eeuwsch. Afbeelding 2 verplaatst ons in de Gouden eeuw, toen Leeuwarden de uitzonderlijke plaats in het Noorden van ons land innam, dat het was de Residentie van de Stadhouders, die ook over Groningen en Drenthe regeerden en waarvan de aantrekkingskracht zich tot in Overijssel en Gelderland deed gevoelen.

Door den toevloed van patricische families uit deze andere provincies, die zich meer en minder nauw om het Friesche hof groepeerden, was hier van het laatst van de zestiende eeuw af, gedurende de geheele zeventiende eeuw, tot in het midden van de achttiende eeuw de bloei van menige kunstindustrie mogelijk, die veruitgang boven het belang, dat Leeuwarden als provinciaal hoofdstadje van een vrij afgelegen provincie anders zou gehad hebben.

Een eigen buitengewoon merkwaardige schildersschool in de 16e eeuw, die zich speciaal op het portret toelagde en waarvan een grondige bestudeering door een van

onze jonge kunsthistorici binnenkort zal verschijnen, een wetenschappelijk centrum als de Franeker universiteit, die zijn aantrekkingskracht tot in Skandinavië en Hongarije deed gevoelen, een vroege uurwerkmakerskunst, als door mij in de Vrije Fries beschreven, boekdrukkunst als van den naar hier getrokken Franschen réfugié Claude Fonteyne, siervuurwapens als van meerdere hier gevestigde wapensmeden, waarover ik een volgenden keer nog eens iets in de Vrije Fries hoop vast te leggen, en last not least de goud- en zilversmidskunst, die hier een merkwaardigen bloei bereikte en die op de in 1927 ter eere van het 100-jarig bestaan van het Friesch Genootschap gehouden zilvertentoonstelling is gehuldigd, zijn hier de bewijzen van.

De afbeelding laat de eerevitrine in het midden van de oude laat 18e-eeuwsche feest- en muziekzaal in het oude patriciërshuis zien. Rondom behangen met deftige portretten en gesierd met oude kunstkastjes en vitrines met glaswerk, porcelein, zilver en andere preciosa, is in het midden van die zaal opgesteld de vitrine van de groot-meesters onzer provinciale zilversmidsschool.

Hans Christiaans, uit het begin van de 17e eeuw, de meester met het bekerteken, waarschijnlijk een lid van de verdienstelijke familie van de Van der Lelys, uit de tweede helft van de zeventiende eeuw, de Bolswarder Claes Baerdt en andere meesters zijn hier door meesterstukken vertegenwoordigd.

Afbeeldingen 3 en 4 geven kijkjes in de serie van een 5-tal Bisschop-kamers, die alleen reeds een bezienswaardigheid op zich zelf in het uitgebreide Friesch Museum vormen. Deze kamers bevatten de uitgebreide verzameling, bijeengebracht door den te Leeuwarden geboren schilder C. Bisschop en zijn echtgenoot.

De opstelling hiervan moest zooveel mogelijk gelijk zijn aan die in de vroeger door dit echtpaar bewoonde villa Frisia aan den Scheveningschen weg in Den Haag en geeft dus een huiselijk karakter aan het geheel.

Afbeeldingen 5 en 6 geven kijkjes op de bovenverdieping, waar de oude ambachten en neringen voor het nageslacht in beeld zijn gebracht en stellen respectievelijk een zilversmidswerkplaats, een oude apotheek en een verdwenen slijterij voor.

Deze afbeeldingen zullen zeker voldoende voor zich zelf spreken en zeker vele lezers van dit artikeltje opwekken om zelf eens te gaan zien naar het vele wetenswaardige uit voorbijgegane tijden, dat in dit Museum issamengebracht.

HET PRINCESSEHOF

Het Prinsessehof-Museum is ontstaan uit de verzameling kunstvoorwerpen door den Indischen onderwijzer wijlen Anne Tjibbes van der Meulen van 1895 af in onzen Archipel verzameld, en door hem in 1906 als Indisch Museum in zijn geboortedorp Bergum in Friesland gevestigd.

In 1917 kon deze verzameling worden overgebracht naar het in dat jaar door de Gemeente Leeuwarden aangekochte oude patriciërshuis waarin Maria Louise von Hessen-Kassel, „Marijke Moai”, de douairière van den Frieschen Stadhouder Johan Willem Friso, van 1732 tot 1766 hare residentie gevestigd had.

De sindsdien verkregen aanwinsten hebben de oorspronkelijke collecties aangevuld en uitgebrewd, in de daarvoor als doel aangenomen richting. Ze beslaan thans een 12-tal grootere en kleinere zalen en vertrekken. Naast het behoud van het fraaie huis met zijn antieken gevel, goudleerkamers, schoorsteenen en betimmeringen in Louis Quatorze-stijl, heeft dit Museum ten doel een indruk te geven van de oude kunstnijverheid in het algemeen, niet alleen voorzoover ze in onzen Archipel en omliggende landen werd beoefend en ingevoerd, doch ook van de oude kunstindustrie der Westersche beschaving.

Meer speciaal is dit Museum ingericht als Ceramiek-Museum, met het doel om in de eerste plaats een overzicht te geven van de ontwikkeling van het Chineesche aardewerk en porcelein, terwijl ook van de daarbij aansluitende Westersche Ceramiek meerdere groepen min of meer volledig zijn vertegenwoordigd.

Wat het chronologisch overzicht van de Chineesche Ceramiek betreft, is het Prinsessehof zeker het eenige openbaar Museum in Nederland, dat een wetenschappelijk goed geordend overzicht hiervan geeft. De oudste stukken dateeren nog uit de Han-dynastie, dit is omstreeks of zelfs vóór het begin van onze jaartelling, terwijl na den rondgang van de verschillende vitrines, waarin de producten van bijna 20 eeuwen chronologisch zijn opgesteld, men eindigt bij de vitrine waarin de laat-18e-eeuwsche porcelenen zijn opgesteld, waarbij de Europeesche invloed (wapen-porcelain, Jezuiten-porcelain, nabootsingen van fopkannen, kandelaars en andere Westersche vormen en versieringen, z.g.n. Lowestoft) dikwijls den goeden Chineeschen smaak heeft bedorven. Bijzonder volledig is in het Prinsessehof vertegenwoordigd het porcelein uit de Ming-dynastie (1368—1644). De export-porcelenen, die in dezen tijd naar Indië en naar Europa werden geëxporteerd, zijn daarbij buitengewoon volledig vertegenwoordigd, doch ook van de fijnere kwaliteiten kan menig goed exemplaar worden getoond.

Ook de groote voorraadpotten van aardewerk, die van China uit naar onzen Archipel werden geëxporteerd, de z.g.n. „martavanen”, zijn door een rijke, zeer gevarieerde collectie vertegenwoordigd.

De hierbij gegeven afbeeldingen geven een goed begrip van de mooie 18e-eeuwsche inrichting van de beneden-vertrekken.

Afbeelding 6 geeft een kijkje op de oude tuinzaal in de oude residentie van Marijke Moai; het portret boven den schoorsteen is dat van een van de Friesche stadhouders in mythologisch costuum.

Afbeelding 7 geeft een kijkje van de kamer, die gesierd is met het goudleer en de meubelen uit het oude Friesma-State te Idaard, dat in de 18e eeuw door de familie Bergsma werd bewoond.

- A. In de tijden van het Stadhouderschap kwam de edelsmeed- en drijfkunst in Friesland tot grooten bloei. Het Friesche Museum heeft een werkplaats van een der kunstnijveren in zijn geheel voor het nageslacht bewaard.
 B. Een vroegere slijterij en een apothekerswinkel in het Friesche Museum. Op den achtergrond: maquette van een Frieschen molen.
 C. Prinsessehof — Tuinzaal van Marijke Moai.
 D. Kamer uit Friesma State te Idaard, Prinsessehof.

